

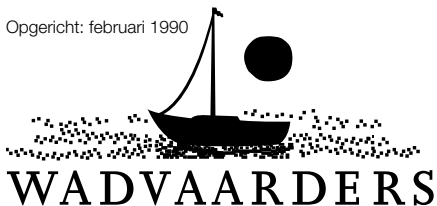

OKTOBER
2015

BERICHTEN
97

Opgericht: februari 1990

BESTUUR VERENIGING WADVAARDERS

Kor Wijngaarden voorzitter
Robbert van der Eijk secretaris
IJsbrand Dijkstra penningmeester
Pieter van Kuppenveld lid
Jan Röben lid
Jaap Klanderma lid
e-mail: wadvaardersbestuur@wadvaarders.nl
of postbusadres secretariaat.

REDACTIE

Sieny van Weesep, Roel Luiten, Paul Raasveld en Maarten Snel.
e-mail: wadvaardersberichten@wadvaarders.nl
of postbusadres secretariaat.

FOTOREDACTIE

Evert Jan de Kluizenaar

VORMGEVING

Wiep van der Meulen

SECRETARIAAT EN LEDENADMINISTRATIE

Vereniging Wadvaarders
Postbus 6139, 9702 HC Groningen.

Adreswijzigingen of vragen over de contributie graag via bovenstaande postbus.

Overige correspondentie via de postbus of e-mail wadvaardersledenadministratie@wadvaarders.nl of via de website: www.wadvaarders.nl.

CONTRIBUTIE

Minimaal € 28,- per jaar bij automatische overschrijving; bij handmatige overschrijven minimaal € 33,- per jaar.

IBAN: NL74INGB0003991305 ten name van Wadvaarders te Groningen.

INTERNET

www.wadvaarders.nl
wadvaardersinfo@wadvaarders.nl

foto's omslag: Janny du Bois en Julie-Anne Snel.

Secretariaat en ledenadministratie:

Vereniging Wadvaarders
Postbus 6139
9702 HC Groningen

Wadvaarderswinkel

Nieuwe leden ontvangen vanaf heden bij aanmelding gratis een kleine clubvlag (45 x 30cm).

NIEUWE VLAGGEN

Grote vlag (75x50cm) € 15,-
Kleine vlag (45x30cm) € 12,50

Deze prijzen zijn inclusief verzendkosten. Bij verkoop tijdens de Wadvaardersdag, de Herfstbijeekomsten en op beurzen, waar de Wadvaarders vertegenwoordigd zijn, worden de verzendkosten à € 2,50 niet berekend.

BESTELLING

Door overmaking op IBAN NL74INGB0003991305 van het juiste bedrag onder vermelding van gewenste vlag. En vermeld bij elektronisch bankieren aub duidelijk uw naam, adresgegevens en lidmaatschapsnummer

Berichten is een uitgave van en voor leden van de Vereniging Wadvaarders en verschijnt viermaal per jaar. Aan de inhoud of het ontvangen van Berichten kunnen geen rechten worden ontleend.

Overname van foto's en teksten - ook na publicatie op de Wadvaarderssite - is alleen toegestaan met bronvermelding en met toestemming van de fotograaf of auteur.

Voor u gelezen

Ook dit zeilseizoen heeft het bestuur veel werk aan de wal gehad, zoals blijkt uit het artikel van onze voorzitter. Het bestuur waakt voor onze passie voor varen op het Wad.

In Berichten 97 de eerste verhalen over de zuidelijke route van de Blauwe Balg na de dynamische zonering ("Waardgronden" geheten). M.C. Haes zag op 30 juni geen enkele zeehond net voordat het afgesloten gebied open ging. Ook de mannen van de Waddenunit van E.Z., de Krukel, hebben geen verklaring waarom de dieren zich zo verplaatsen richting Koffieboonenplaat.

Verder zijn er twee verhalen rond Schiermonnikoog. Het eerste verhaal van Auke Rienstra van de route onder Schier. Auke benoemt veel coördinaten en die zijn met de kaart bij de hand, goed te volgen. Het tweede verhaal komt van Maarten Snel die beter heeft geleerd om water te lezen op de mooie tocht vanaf de oostkant van Schier bij de Schildersron naar de haven.

Foto: Evert Jan de Kluienaar

Wie deelt zijn/haar ervaringen over het water-lezen met ons?? Dat komt dan terug in Berichten nummer 98.

Als vervolg op het zwemmen in de Waddenzee van de vorige Berichten, komt een zeer waardevolle aanvulling en waarschuwing van de bemanningen van de "Haaks" en van de "Odyssee": gebruik altijd een drijflijn.

Natuurmonumenten heeft een interessant artikel gemaakt over het Griend. Volgend jaar krijgt het Griend een echte "zandmotor",

om het eiland in de toekomst veilig te stellen als belangrijk vogeleiland.

Aan elke traditie komt een eind en wel het waddengedicht aan het slot van de Berichten. Het laatste gedicht in de reeks is "Het scheepsjournaal" van de in 2013 overleden Friese blinde dichter, Tsjèbbe Hettinga.

Roel Luiten

Inleverdata kopij 2015

Berichten 98: 14 december

Correctie naamsvermelding

Van de foto met ondergaande zon op de cover van Berichten 96 is de verwijzing naar de rechthebbende op de binnencover helaas onjuist. De foto is genomen door Gerke Brouwer.

Inhoudsopgave

- Pag. 3: Voor u gelezen
- Pag. 4: Van de voorzitter
- Pag. 5: Van de bestuurstafel
- Pag. 6: Najaarsbijeenkomsten 2015
- Pag. 7: Wadvaarderskalender
- Pag. 8: Wadvaarders in de Biesbosch
- Pag. 10: Griend, behoud van een vogelparadijs
- Pag. 14: Zwemmen in de Waddenzee
- Pag. 16: Blauwe Balg, Waardgronden en dynamische zorg
- Pag. 18: Route onder Schier
- Pag. 21: Waterlezend onder Schier door
- Pag. 23: Waddengedicht

Van de voorzitter

Sinds 1983 vaar ik jaarlijks met mijn zeilvrienden uit Meppel een aantal dagen op het Wad. De eerste 23 jaar namen we deel aan de HT-race, de laatste 10 jaar genieten we van het Wad op een andere manier, genieten we van het droogvallen en van de eilanden.

Meestal varen we op het Westelijk Wad, dit jaar was het Oostelijk Wad aan de beurt. Van Oostmahorn naar Schiermonnikoog, van Schier over de Noordzee, via het Westgat naar Ameland en via het Wad terug met veel wind en een onaantrekkelijk tij. We liepen

rond 9 uur gepland vast op het Wierumerwad bij de WW7 en kwamen om 17.30 uur weer los. Een hele dag onthaasten met veel regen en wind. Het nodigde niet uit om het droge Wad te verkennen. Zomaar een dag de tijd om elkaar verhalen te vertellen, te lezen en tot je zelf te komen. Deze keer zelfs zonder dat we ons digitaal equipment hebben gebruikt, een fantastisch cadeau!! Dat doet me denken aan het lang weekend met mijn broers, drooggevallen tussen het Rif en Engelsmanplaat. Al wandelend over de plaat ontmoetten we aan de oostkant een groep mensen die op het natte zand ontspannende bewegingen maakten, yoga op de Engelsmanplaat, hoe ontspannen kun je het krijgen!?

Over Ameland gesproken, daar vierden we in januari j.l. ons 25-jarig jubileum. We werden toen onder meer toegesproken en gelukgewenst door Arjan Berkhuisen, directeur van de Waddenvereniging. In deze periode viert de Waddenvereniging haar 50-jarig jubileum.

Graag feliciteer ik de Waddenvereniging vanaf deze plek met dit heugelijk feit!

En inmiddels ontmoeten de twee verenigingen elkaar ook op het natte Wad, droogvallend met wadgidsen, 's nachts met de Willem Jacob genietend van het donkere Wad. Ook hebben we een bijdrage geleverd aan het jubileumboek, geschreven door Kester Freriks, "De kleuren van het wad". In hoofdstuk 14 beschrijft Freriks de ontwikkeling van de twee verenigingen op een boeiende wijze. In de beleving van het werelderfgoed op een vrije en verantwoorde wijze ontmoeten de twee werelden elkaar op een constructieve wijze. Het boek is een aanrader, ook voor ons als Wadvaarders.

Behalve met geschreven tekst zijn foto's en film

ook heel geschikte media om het unieke Wad tot leven te brengen. Ruben Smit, de filmer van "de Nieuwe Wildernis" werkt momenteel aan een grote waddenfilm. In het kader van Actieplan Vaarrecreatie Waddenzee heeft hij een korte film gemaakt van het leven op de Razende Bol.

Foto: Fam. Snel

Je kunt alvast genieten van de trailer via de link <http://youtu.be/F2U2WFCXfkQ>.

Ik las een positief bericht over ons als recreatievaarders en bruine vloot. De Waddenunit (de waddeninspectie van het ministerie van Economische Zaken) constateert dat inmiddels veel vaarrecreanten op de hoogte zijn van de campagne "Ik pas op het wad", de Erecode en onze visie "Vrij en verantwoord varen op de Wadden" en dat zij daar naar handelen!

Het is weer najaar, de zeilen zijn weer opgeborgen en de meeste boten weer op de wal. Om toch de waddensfeer vast te kunnen houden, ontmoet ik u graag op onze herfstbijeenkomsten in Zwolle (28 -10) en Woerden (4 -11) !!

Kor Wijngaarden

Van de bestuurstafel

Uw bestuur is weer terug aan wal, na een lange zomer op het water en we hebben ons op een drukke winter voorbereid door bij Ecomare op Texel over de actieplannen voor 2016 na te denken.

- Ecomare is een goede locatie om te bepalen hoe we verder gaan met een van onze speerpunten, Dynamische Zonering, oftewel de introductie van meer flexibiliteit in het afsluiten van rustgebieden voor vogels en zeehonden. Als eerste resultaat van deze aanpak zagen we deze zomer de vrije doorvaart van de Blauwe Balg. Een kortere, veilige route onderlangs het zeegat tussen Terschelling en Ameland. We hadden Sophie Brasseur uitgenodigd, de zeehonden-specialist bij Ecomare. Op onze vraag of de zeehonden-populatie op de wadden inmiddels niet een stabiele en duurzame omvang heeft bereikt is haar keuze duidelijk: hoe minder verstoring hoe beter. Maar wij denken, dat er meer mogelijkheden zijn en zetten daarop in bij het overleg met natuurorganisaties en beheerders.
- Het is gelukt snelvaren op de politieke agenda te krijgen. Nog dit najaar vindt er een vervolgesprek met Rijkswaterstaat plaats over de problemen rond snelvaren.
- Windmolenparken en de daarvoor geldende navigatieregels wordt een thema in het komende jaar. Beheerders in de Nederlandse wateren pleiten voor afsluiting, wij willen er doorheen kunnen varen, zoals bijvoorbeeld ook in de UK is toegestaan. Rijkswaterstaat lijkt ons te steunen.
- Op 28 oktober en 4 november organiseren we in het land onze najaarsbijeenkomsten. Gewoontegetrouw doen we dat in Zwolle en Woerden. Op de volgende bladzijde vindt u informatie over de locaties en de thema's.
- Wadvaarders is lid van het Platform Waterrecreatie, waar watersporters op het water (zeilers, motorbootvaarders, kanoërs, surfers, schaat-sers), in het water (sportvissers) en onder water (duikers) hun aanpak op elkaar afstemmen om zo beter gehoord te worden. Wadvaarders is de "ambassadeur" van het Platform voor alle wad-denzaken, wat onze vereniging extra gewicht geeft in de discussies.
- We moeten er bij onze leden die hun contributie nog niet hebben betaald op aandringen dit gauw te doen. De vereniging heeft dit geld hard nodig, er zijn geen reserves om het zonder ieders bijdrage lang uit te zingen. We sturen nu herinneringen uit!
- Nautin, het digitale platform dat mede door de steun van Wadvaarders en Toerzeilers is opgericht is het afgelopen seizoen intensief gebruikt. Nautin wil in het voorjaar 2016 een app introduceren waarmee onze leden gratis informatie over de meest recente ondieptes in de belangrijkste waddenroutes op hun smartphone of tablet kunnen downloaden.
- Tenslotte: Wie precies zijn onze leden en wat verwachten ze van hun Vereniging en hun bestuur? In november krijgen alle leden een enquête in hun mailbox. De uitkomsten verwerken we in een up-to-date profiel van de Vereniging en dat presenteren we op de jaarvergadering op 30 januari 2016 in Harlingen.

Namens het bestuur,
Jan Röben

Najaarsbijeenkomsten 2015

Ook dit jaar zijn er weer twee regionale ledenbijeenkomsten van de Wadvaarders. Ze vinden net als vorig jaar plaats in Zwolle en Woerden. Het zijn altijd weer uitstekende gelegenheden om met elkaar de ervaringen van het afgelopen seizoen de revue te laten passeren. Vanuit het bestuur praten we u bij over de vele vormen van overleg met overheden en andere bij het Wad betrokken organisaties en de ontwikkelingen binnen het Actieplan Vaarrecreatie Waddenzee.

U hebt de keuze uit (beide mag ook, ziet u nog meer mede-wadvaarders):

- **woensdag 28 oktober in ZWOLLE**

in de Oosterkerk, Bagijnensingel 15-2, 8021 AC Zwolle, ingang Koewegje 2 (te voet tien minuten van het NS-station, of auto parkeren op de Turfmarkt)

- **woensdag 4 november in WOERDEN**

in restaurant "Eetcafé de Beren" (v/h 'De Baron'), Utrechtsestraatweg 33, 3445 AM Woerden (300 meter vanaf het NS-Station)

De bijeenkomsten beginnen om 20:00 uur (de zaal is open om 19:30 uur). De toegang is gratis.

Onderwerpen

- **Bijpraten**

Bijpraten over wat er sinds de Wadvaardersdag van eind februari is gebeurd en over wat we zelf hebben beleefd. Vanuit het bestuur zullen wij u bijpraten over wat het vele overleg met overheden in allerlei verbanden ons in dit jaar heeft gebracht. Anderzijds zijn wij erg benieuwd naar uw reacties en uw eigen vragen en opmerkingen.

- **Plannen voor vismigratie rivier bij de Afsluitdijk**

De Afsluitdijk wordt de komende jaren ingrijpend gerenoveerd. Een interessant onderdeel daarbij is de aanleg van een vismigratie-rivier bij Kornwerderzand. De spreker is nog niet bekend.

Foto: Topsectorwater

- **Uitwisselen ervaringen**

Zoals gebruikelijk tijdens deze bijeenkomsten, is er ruime gelegenheid voor het uitwisselen van ervaringen en Wad-wetenswaardigheden.

Opgave voor deze bijeenkomsten is niet verplicht maar wel gewenst in verband met de hoeveelheid af te nemen koffie en thee. U kunt zich aanmelden via een mailtje naar secretaris@wadvaarders.nl.

Namens het bestuur,
Robbert van der Eijk

Foto: Peter Heeg

Lauwersoog
t.o.v. NAP

Juni 2015

zondag	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag	zaterdag
	1 04:03 LW -144 10:35 HW 105 16:36 LW -154 22:57 HW 104	2 04:58 LW -149 11:20 HW 112 17:26 LW -141 23:25 HW 105	3 05:35 LW -151 11:55 HW 116 18:08 LW -146	4 05:05 HW 104 08:28 LW -151 12:26 HW 119 18:46 LW -148	5 00:45 HW 101 07:01 LW -150 13:16 HW 119 19:30 LW -149	6 01:35 HW 97 07:36 LW -147 13:26 HW 120 20:16 LW -147
7 02:20 HW 92 08:15 LW -143 14:26 HW 120 20:58 LW -145	8 03:16 HW 88 09:06 LW -138 15:26 HW 118 21:46 LW -141	9 04:06 HW 81 09:56 LW -132 16:26 HW 115 22:25 LW -138	10 05:06 HW 77 10:56 LW -126 17:20 HW 112 23:40 LW -136	11 06:16 HW 76 11:56 LW -123 18:26 HW 109	12 00:46 LW -136 07:15 HW 79 13:25 LW -154 19:36 HW 108	13 01:50 LW -139 08:26 HW 85 14:35 LW -150 20:47 HW 109
14 02:58 LW -142 09:20 HW 84 15:25 LW -157 21:46 HW 111	15 03:58 LW -144 10:15 HW 100 16:25 LW -142 22:55 HW 111	16 04:58 LW -144 10:55 HW 100 17:25 LW -140 23:55 HW 100	17 05:46 LW -144 11:56 HW 115 18:25 LW -142	18 00:15 HW 105 06:36 LW -143 12:25 HW 113 18:35 LW -151	19 00:55 HW 100 07:29 LW -143 13:15 HW 120 19:35 LW -151	20 01:40 HW 94 07:25 LW -142 13:45 HW 119 20:05 LW -145

Gezocht: foto's voor de Wadvaarderskalender

Ook voor 2016 wordt er natuurlijk weer een Wadvaarderskalender gemaakt. En uw foto's kunnen daar op staan! Daarom zijn we op zoek naar nieuwe foto's. Hebt u afgelopen jaar (of eerder mag ook) mooie foto's geschoten op het Wad? Stuur ze op aan ons! De mooiste worden gebruikt voor de kalender. De foto's kunnen ook door de Wadvaarders gebruikt worden - met naamsvermelding - op de website of in de Berichten.

Stuur uw foto's op naar: kalender@wadvaarders.nl

Aleen liggende foto's zijn geschikt voor de kalender. De foto's moeten een zo hoog mogelijke resolutie hebben, minimaal 3000x2000 px. Wij verkleinen ze eventueel naar het gewenste formaat.

De drie mooiste foto's worden beloond met een compleet uitgevoerde kalender van 2016 van een plaats naar keuze.

Inleveren kan tot 25 december!

De kalendercommissie,
Hans Fix
Annemarie Zuydweg-Fix

Wadvaarders in de Biesbosch

Wadvaarders Cees en Sam van tweemaster de Sambucca deden dit jaar heel ander getijdewater aan, de Sliedrechtse en Brabantse Biesbosch.

Sliedrechtse Biesbosch

Je bereikt het noordelijke deel van de Biesbosch via de Merwede, als je vol stuurboord uit stuurt, een smal geultje in naar de Helsluis. Prima sluisbediening en dan zit je in de Sliedrechtse Biesbosch. Relatief klein, wel heel mooi om met kano's door de kreken te varen! Wij voeren langzaam door en vonden een mooie 24-uurs plaats, niet ver van het StayOkay hotel.

De volgende dag weer schitterend mooi weer en via het Wantij naar de Ottersluis. Na deze Ottersluis kun je de Nieuwe Merwede oversteken zodat je in het grootste deel komt. Dat is de Brabantse Biesbosch, die je via de Spieringsluis bereikt. Aan de ene kant het brede vaarwater met veel binnenvaart op de Nieuwe Merwede. Aan de andere kant een ongekend natuurgebied met...

getijdewater. Na de sluis eerst nog even langs de jachthaven die aardig levendig is in het weekeinde. Daarna een adembenemend vaarwater.

Brabantse Biesbosch

Wij hadden geen wind, dus werd het stationair langzaam doortoekelen. En ja hoor, komen we opeens vast te zitten. Meteen achteruit slaan was ons wadvaarders-automatisme, maar het had hier geen effect. Voor de boeg peilden wij 1 meter 40. De Sambucca steekt met midzwaard omhoog een meter. En zo kwamen we volle kracht vooruit toch makkelijk weer vrij. Tja, iets te nonchalant met de navigatie.

En... nergens staan boeien of prikken. Het is ook geen Loosdrecht met bordjes of richtingaanwijzers. Maar wel overal ondiepe slikplaten aan de kop van de eilandjes of zelfs in het midden van enkele vaarwaters. Het is, juist voor wadvaarders, met andere woorden een interessant vaarwater.

Ook het getij is hier duidelijk aanwezig, heel mooi om te zien, bijvoorbeeld bij laag water aan de beschoeiingen en rietkragen. Bij de Rietplaat vonden

Afsluiting

Netjes afgemeerd in de Dordtse Wijnhaven sloten wij op een heerlijk terrasje een heel mooi weekend af. Wij waren er vanuit de randstad gekomen via de staande mastroute, met een omweg via Heemstede en het Braassemmeer, een hele uitdaging. Voor de heenweg is het zaak om de brugopeningstijden goed te timen en de "stroom" vanaf Gouda mee te krijgen. Wij voeren via de Merwede en dan moet je zorgen op tijd voor de opening bij Papendrecht te zijn. De spoorbrug aldaar is geen kinderspel. Je moet een opening drie uur van te voren reserveren. Dit laatste had de meldpost Dordrecht helaas verkeerd begrepen. En ondanks dat de brugwachter fysiek aanwezig was (hij rijdt er speciaal naar toe!) kregen wij geen opening om de aangevraagde 13.16u. Maar gelukkig was er een reservering voor een sleep om 13.32u en daar mochten wij dan mee. Tja, ambtenaren. Het benadrukte nog eens het verschil met het varen op de Waddenzee.

Cees en Sam, "Sambucca"

wij een 24-uurs plaatsje en ondanks de muggen prachtig gelegen en gezwommen.

De volgende dag haalden wij bij het StayOkay hotel vrienden op en gingen de Brabantse Biesbosch dus een tweede keer binnen via de Spieringsluis. Deze keer was de wind gunstig zodat wij na de Spieringsluis konden zeilen op het fokje en de motor uit kon, heerlijk. Als getijdezeilers waren we de vorige dag door dit stuk water een beetje bij de neus genomen. Dus nu meteen goed de kaart bijgehouden om niet weer vast te komen.

Zo volgden wij nauwkeurig de kaart, waarbij bleek dat we de eerste dag slechts een eilandje "verkeerd" gevaren waren: dit eilandje was alleen met eb zichtbaar! En weer vonden wij een mooie plek voor de nacht. De volgende dag verlieten wij dit mooie water via de Biesboschsluis, het was nu eb en er was bovendien duidelijk minder water dan de dagen ervoor. Zo liet de Biesbosch zich wel kennen: vaar je op een paar meter afstand langs een drooggefallen bootje, het lijkt het Wad wel, gniffelden wij.

Griend, behoud van een vogelparadijs

Voor de meeste wadvaarders blijft het bij een nieuwsgierige blik: het eiland Griend. Het ligt halverwege Harlingen en Terschelling en niet zoals de andere Waddeneilanden op de grens tussen Noordzee en Wad. Afmeren bij Griend is niet toegestaan. Het eiland is gereserveerd voor de vogels.

In het broedseizoen bevolken tegen de honderdduizend vogels dit paradijs. In voor- en najaar maken evenzoveel trekvogels gebruik van het eiland om bij hoogwater uit te rusten.

De toekomst van Griend staat echter onder druk. De beschermende zandwal is verdwenen en het eiland dreigt weg te spoelen. Natuurmonumenten bereidt daarom samen met Rijkswaterstaat een plan voor om de zandwal te herstellen en daarmee Griend te behouden. 'Dat vraagt om een toelichting,' realiseert Chris Braat van Natuurmonumenten zich. 'Wadvaarders die in de nazomer van 2016 langs Griend varen, zullen zich afvragen waarom daar graafmachines de rust verstoren.'

De toekomst van Griend staat onder druk. Het eiland dreigt weg te spoelen

Vogeleiland

Griend ligt midden in het breedste deel van de Waddenzee. Juist dat maakt het eiland zo belangrijk voor trekvogels. Ze zoeken voedsel op het droogvallende Wad eromheen. Dag en nacht. Doordat het Wad onder de eilanden eerder droogvalt dan bij Harlingen, hebben de vogels hier per etmaal vier uur extra tijd om voedsel te zoeken. Bij hoogwater is Griend de veilige haven waar de vogels kunnen uitrusten. 'Een mooi voorbeeld is de Kanoetstrandloper,' vertelt Waddenbeheerder Chris Braat. 'Als die na een

Foto: Martijn de Jonge

drieduizend kilometer lange vliegreis vanuit de toendra's op Griend aankomen, wegen de vogels nog maar de helft. Ze hebben hier een week of zes om bij te tanken en moeten daarna nog eenzelfde afstand vliegen om in Afrika te kunnen overwinteren. Zonder Griend zouden veel vogels die reis niet halen.'

Eeuwenoud eiland

De historie van Griend gaat terug tot in de Middeleeuwen. De Waddenzee bestond nog niet en het gebied bestond grotendeels uit een dik

veenpakket. Tussen het huidige Vlieland en Terschelling lag een zeegat dat zich rondom Griend vertakte in het Westvlie en het Oostvlie. Deze stromen kwamen verderop weer samen om uit te monden in de Middellzee. Het eiland daartussen is de basis van wat nu Griend is. Geschriften uit de dertiende eeuw melden dat er een kloosterschool gevestigd was. In de zestiende eeuw is er sprake van bebouwing, die waarschijnlijk bestond uit wat boerderijtjes. Griend was toen ongeveer 800 hectare groot. In de eeuwen daarna spoelde een steeds groter deel van Griend af.

Foto: Rijkswaterstaat

Voorwaarden schenkers

Griend was van oudsher een belangrijke broedplaats voor zeevogels als de grote sterns, visdieven en diverse meeuwen. Ze waren hier relatief veilig. Relatief, want mensen wisten de kolonies te vinden om eieren te zoeken. De eieren waren voor eigen consumptie en voor het bakken van beschuiten. De kolonies werden sterk bedreigd en de grote sterns verdwenen van Griend. In het begin van de twintigste eeuw kwam redding. In eerste instantie werden in 1912 twee vogelwachters vanaf Terschelling op het eiland gestationeerd.

Dat had direct effect: de aantallen visdieven en noordse sterns namen toe en zelfs de grote sterns keerden in 1915 terug.

In 1916 kocht Natuurmonumenten voor 1.000 gulden de rechten op het gras en kreeg zo het recht om Griend te beheren. Het geld werd door enkele leden geschonken onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de vogels beschermd zouden worden en het eiland niet mocht worden betreden. Daar voldoet Natuurmonumenten nog steeds aan.

Historie van ingrepen

In de jaren daarna ging de afkalving van het eiland verder en dreigde Griend te verdwijnen. In 1941 besloten de vogelwachters een eerste ingreep te doen. Ze dichtten een doorbraak in de schoorwal met zeegras, geoogst op het Wad eromheen. Dat had weinig effect: in 1956 was het eiland nog maar 16 hectare groot. In 1958 volgde een tweede ingreep, waarbij een grote hoeveelheid zand in de schoorwal werd aangebracht. Aanplant moest de reparatie vasthouden. In 1973 volgde een grotere ingreep. Het eiland kreeg een zanddijk en zeven palenrijen om de vloedstroom af te remmen. De dijk werd ingeplant met helm, zandhaver en biestarwegras. Het plan pakte weliswaar goed uit, maar de uitwerking was een minder natuurlijk Griend.

De kwelder aan de oostkant keerde niet terug. In 1988 deed Natuurmonumenten een nieuwe ingreep. De noordkant van het eiland kreeg een lange zanddijk en aan de westkant werd een beschermende haak van zand aangelegd. De vorm was gebaseerd op de klassieke modellen van een Waddeneiland. De zee mocht het zand van

de haak langzaam verplaatsen naar de oostkant. In de luwte kon zich een kwelder ontwikkelen. De voorspelling was dat het eiland hiermee weer voor 25 jaar beschermd zou zijn. Die voorspelling bleek juist.

Weer aan de slag

Anno 2015 is de beschermende zandhaak geheel verdwenen. 'Als we niks doen, spoelt Griend in de komende decennia weg,' concludeert Braat. 'En morfologen geven aan dat in de Westelijke Waddenzee geen nieuw eiland zal ontstaan. Natuurmonumenten wil omwille van de vogels daarom voorkomen dat Griend verdwijnt. We hebben Rijkswaterstaat bereid gevonden om ons daarbij te helpen.' Ondertussen hebben de beide partijen Griend in kaart gebracht en een plan uitgewerkt om de zandhaak te herstellen. Het plan komt op hoofdlijnen overeen met de vorige ingreep. Het is de bedoeling om na het broedseizoen van 2016 met de werkzaamheden op Griend te starten. 'Een project uitvoeren op een onbewoond Waddeneiland is een flinke uitdaging. We willen de broedende vogels niet verstoren en het stormseizoen is te gevaarlijk. Daarom kiezen we voor de nazomer.' Braat kan overlast voor de dan aanwezige trekvogels niet helemaal voorkomen.

Foto: Martijn de Jonge

Griend krijgt zandmotor

Net als in 1988 krijgt Griend een haak van zand. 'Wij hebben Rijkswaterstaat gevraagd om het werk uit te voeren gezien hun ervaring met kustlijn- en zandsuppleties.' Braat is blij met die samenwerking. Het zand wordt aangevoerd met buizen en komt van een plek bij de Blauwe Slenk, net ten zuidoosten van Griend. Rijkswaterstaat gebruikt deze plek voor het tijdelijk opslaan van zand dat vrijkomt bij baggerwerkzaamheden. 'Het zand is onderzocht en van prima kwaliteit. Met

het zand leggen zij een lage, brede wal aan. Dat gebeurt met graafmachines. De wal beschermt Griend tegen afslag en de zee zal het zand langzaam naar de oostkant van Griend verplaatsen,' licht Braat toe. 'Griend krijgt zijn eigen zandmotor.'

Foto: Ruben Smit

Plaggen voor de vogels

Naast de aanleg van een zandhaak, worden ook werkzaamheden op Griend zelf uitgevoerd. 'We gaan een deel van Griend afplaggen en verlagen. Dat klinkt tegenstrijdig, maar is hard nodig.' Het gaat om delen van Griend die zelfs bij extreem hoogwater droog blijven. Deze zijn dicht begroeid met hoge grassen, die op hun beurt weer zand invangen waardoor het nog hoger komt te liggen. Dat maakt Griend nu minder geschikt als broedgebied voor zeevogels. 'We willen dat Griend zijn rol als vogelparadijs blijft spelen. We verwachten dat de vogels hier straks weer massaal broeden.' Het vrijgekomen zand wordt op het eiland gebruikt om zwakke delen te verstevigen.

Cadeau voor de jarige

Het herstelproject krijgt steun van het Waddenfonds, Rijkswaterstaat en naar verwachting de provincie Fryslân. Daarnaast zoekt Natuurmonumenten de steun van leden en donateurs. Natuurmonumenten en Rijkswaterstaat hopen de werkzaamheden eind 2016 af te ronden. 'Het is een mooi cadeau voor het jarige Griend. In 2016 vieren we een jubileum. Natuurmonumenten beheert dan honderd jaar Griend.' Straalt een trotse Braat. 'Met dit cadeau kunnen Griend en de honderdduizenden vogels weer 25 jaar vooruit.'

Alje Zandt,
Natuurmonumenten

In de vorige aflevering van onze Berichten vroegen wij u om uw eventuele ervaringen met ons te delen. Dit naar aanleiding van het artikel Zelf zwemmen in de Waddenzee van Paul Raasveld.

Zwemmen en meedrijven met je boot op de Waddenzee

Het Wad is om op te zeilen natuurlijk, maar sommige mensen vinden het ook water om in te zwemmen. Ik hoor daar ook bij, al begint dat bij mij niet eerder dan in augustus wanneer de temperatuur eindelijk een beetje dragelijk is. Dat koude water heeft ook een voordeel trouwens: er zitten geen gevaarlijke beesten in. Dat dit ook anders kan heb ik in Australië ervaren. Prachtig helder water van 28 graden en een dito bovenlucht. Maar als je wilt zwemmen moet je van top tot teen in een wetsuit hijsen vanwege een kwalletje, de zeewesp (Chironex Fleckeri). Als je dan toch nog gestoken wordt heb je, mits de helikopter snel komt, nog kans om te overleven.

Maar goed, op het Wad kan je weinig overkomen. Kwallen jeuken hooguit wat, krabben lopen vanzelf voor je weg, zeehonden komen nieuwsgierig kijken, de haaien hebben een vestzakformaat en veel vis zit er sowieso al bijna niet meer. Toch ben ik een keer flink bloedend uit het water gekomen. We lagen drooggefallen bij 'd Ôde dyk bij Terschelling en doordat ik niet aan het opkomend water had gedacht toen we met gasten binnen zaten, bleken hun schoenen langzaam weg te drijven. Ik er achteraan, maar sinds ik daar jaren geleden had gezwommen was inmiddels de Japanse oester opgerukt en had de hele bodem van het diepere water bedekt. Onder het zwemmen in het nog wel ondiepe water lukte het me niet om daarvan vrij te blijven en ziedaar. De schoenen kreeg ik wel weer te pakken.

Het levensgevaar zit hem niet in de flora of fauna. Maar het stroomt wél. Ook het laatste restje vloed, dat je met het schip nog geen knoop extra oplevert (of een knoop minder natuurlijk) stroomt nog steeds harder dan Kromo kan zwemmen. Dus hoe kan je dan zwemmen zonder dat de KNRM hoeft uit te rukken? Een goede gelegenheid is er als je droog gaat vallen. Je ligt te wachten op de dingen die komen gaan, als je in de buurt van een wantij ligt stroomt het niet al te

hard en je hebt bodem onder je voeten als het schip de grond begint te raken. Wel even opletten dat je niet in een snelstromend geultje stapt. Bij opkomend water weet je inmiddels hoe de bodem er in de buurt uitziet en gaat zwemmen natuurlijk ook prima.

Wat ik ook nog al eens gezien heb voor warme dagen is het volgende: op stroom geankerde schepen met iets drijvends aan een lange lijn erachter. Plons maar lekker over boord en zorg dat je de lijn te pakken krijgt. Mis je die dan ben je, vóór de bemanning (die hopelijk nog aan boord is) het anker heeft gelicht en je achterna vaart, wel achter de horizon verdwenen.

Zelf hebben we wel eens gezwommen toen we geankerd lagen rond de kentering en inderdaad, dan drijf je niet weg van de boot omdat het even niet stroomt. Maar er bleef steeds iemand aan boord en het bijbootje lag aan een lange lijn beschikbaar.

Niet ankeren is eigenlijk veel veiliger, maar dan moet het niet waaien. Dan mag het ook best wat stromen. Wij voeren vorig jaar op een bloedhete dag van Ameland naar Vlieland. In de Noorderbalgen viel de wind helemaal weg en dobberden we met slap hangend doek op een stevige stroom (springtij) keurig westwaarts. We hebben toen de boel maar gestreken en zijn gaan zwemmen. Boot en zwemmer gingen keurig gelijk op. Wel bleef er bemanning aan boord. Dat bleek ook wel nodig want terwijl de boot op de stroom in de geul werd voortgesleurd bleek een ton keurig op aanvaringskoers op zijn plaats te blijven. Even motor starten en uit de baan van de boel varen dus. De zwemmer kreeg even een touwtje.

Het Wad is natuurlijk bestemd om te zeilen, maar als de wind wegvalt en de zeilen geen schaduw kunnen bieden (ze staan met warme zuidenwind ook altijd precies aan de verkeerde kant), dan kan het koude water uitkomst bieden, maar houdt de boot bij (je).

Eilard Jacobs, "Odyssee"

Foto: Jan van Nieuwenhuizen

Wadzwemmen en het belang van een lange drijvende lijn

In het artikel over Zwemmen in de Waddenzee mis ik een punt, te weten een levensbelangrijke aanbeveling en waarschuwing. De aanbeveling luidt: Voordat u gaat zwemmen vanaf uw boot, gooi een lange drijvende lijn uit op het water, vanaf uw achterschip. Blijf altijd bovenstrooms van uw schip. Blijf benedenwinds zwemmen indien u het schip laat drijven. Alsdan kunt u altijd nog het drijvende touw grijpen als er iets mis gaat. Dit geldt zowel op stromend als stilstaand water. Deze aanbeveling geldt in het bijzonder voor minder ervaren (wad)zeilers.

In feite zijn er 4 situaties te onderscheiden, te weten:

1. U heeft zichzelf vast gevaren

Indien U vast ligt, kan er nog steeds tamelijk veel stroom staan. Ook kan de stroomsterkte plotseling wijzigen, bijvoorbeeld als er een nabijgelegen plaat droogvalt, of juist onderstroomt. Kleine kinderen staan toch al veel dieper in het water dan uzelf en zijn extra kwetsbaar. En als er iets mis gaat en iemand zou wegdrijven, dan kunt u niets met uw schip doen, want dat ligt vast.

2. U ligt ten anker

Indien u ten anker ligt, ligt u meestal in een geul. Daar staat altijd stroom, zelfs soms nog tijdens de kentering. En als er dan iemand wegdrijft, duurt het toch nog vrij lang voordat u het anker heeft gelicht en er achteraan kunt. Je kan veel beter het schip laten drijven en dan gaan zwemmen, altijd met voornoemde drijflijn uitgegoid.

3. U laat u drijven

Zorg dat de zeilen goed zijn bijgebonden (beperking van de windvang). Als er ook maar een beetje wind staat, verlijert een schip toch nog vrij hard. Zwem altijd benedenwinds van het schip. Uiteraard is de drijvende lijn uitgegoid.

4. U zeilt nog rond

Indien u rondzeilt/vaart dan kunnen zwemmers zich laten slepen dan wel vrij rond zwemmen. Indien ze vrij rond zwemmen, is het ook veel handiger indien u van te voren al een drijvende lijn in het water heeft, dan kunnen de zwemmers die zelf desgewenst grijpen.

Kortom: gooi altijd een lange drijvende lijn uit als er iemand te water gaat.

A. Visser,
Westerly Centaur "Haaks"

Foto: Janny du Bois

Blauwe Balg, Waardgronden en dynamische zonerings

Dynamische zonerings, wat klinkt dat prachtig. Voor de zuidzijde van de Blauwe Balg betekent het, dat er op die plaats een nieuwe doorgang komt zodra de zeehonden met hun pasgeboren en gevoede pups daar vertrokken zijn. De nieuwe route gaat “Waardgronden” heten. Dynamische zonerings klinkt inderdaad prachtig, maar een mooi woord voor iets eenvoudigs maakt mij wel wat wantrouwig.

Om mijn wantrouwen eigenhandig met keiharde feiten de grond in te boren, bezocht ik op 30 juni de rand van het afgesloten gebied, op de plek waar de nieuwe route “Waardgronden” zou moeten beginnen. In de route daarheen, door de Kromme Balg, stroomt het water heftig. Er moet kennelijk een hoop water uit. Aan de rand van het afgesloten gebied zie ik twee keer een zeehond liggen, zonder jong. Aan de overkant ook een, “Wat moet jij daar, ga naar je artikel-20-gebied”, denk ik dan.

Ten anker op positie 53°21'50 N en 05°34'20 O. Het zicht is fenomenaal, ik zie de randen en een hoog duin van Terschelling, ik zie schepen door het Oosterom varen. Zelfs de Brandaris (op een afstand van 12,5 zeemijl) is te zien. Ik klim op de kajuit om het afgesloten gebied goed te kunnen overzien. Aan mijn kijker zal het niet liggen, alleen een telescoopkijker is beter. Ik scan minutieus het hele gebied tussen hier en Terschelling af, vanaf

de Brandaris tot de Koffieboonenplaat. Geen zeehond te zien, laat staan een zeehond met jong. Heel misschien, heel in de verte, richting Oosterom, zou iets kunnen liggen. Maar dat is te ver om met zekerheid te kunnen zeggen wat het is. In elk geval ligt er helemaal niets in het zuidelijke deel van de Blauwe Balg, nou ja, een sliert zeewier en een enkele vogel dan.

Als het water opkomt kunnen we zo in een rechte lijn naar de Brandaris varen. Maar volgens de regels mag dat niet, want het is een “Rustgebied waar zeehonden hun jongen liggen te voeden, waar dynamische zonerings zal worden toegepast”. Ik zag geen enkele zeehond, en nu zie ik alleen maar water in die richting. Over een paar uurtjes is het diep genoeg om richting Terschelling te varen..... Wat zou u doen, geachte lezer?

Gelukkig heb ik nog een interessante route van hier naar het Vingegat, verkend toen ik hier twee jaar geleden ook al eens was, de waypoints heb ik bewaard. Braaf zo, denk ik dan. Maar mijn wantrouwen jegens het begrip “dynamische zonerings” is er niet minder op geworden.

M.C. Haes,
aan boord van de “Waterhaes”

Foto: Janny du Bois

Reactie ministerie EZ

Via het bestuur legde de redactie de bevindingen van M.C. Haes voor aan de mannen van de Krukel (Waddenunit ministerie EZ). Daarop kwam volgende reactie binnen.

De exacte verklaring weet ik niet, maar ons was opgefallen dat er extra uitwisseling met de Koffieboonenplaat lijkt te zijn, waar momenteel meer dieren dan anders liggen. Ik vermoed dat dit door morfologische veranderingen komt. Maar ook draaide de wind 's avonds een aantal keren richting noordwest, misschien zoeken de dieren dan rustiger gebied op.

Erg moeilijk om dus een goede verklaring te geven. De laatste periode is het in ieder geval heel

wisselend in het gebied Blauwe Balg. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de ontzettende drukte welke de dijk- en kust-verdedigingswerkzaamheden met zich meebrengen. Maar ook een constant heen en weer vliegen van snelle boten van west naar oost, dag en nacht, verstoort de rust van dier en mens. Dit alles maakt het zeer moeilijk om zaken met zekerheid te kunnen duiden. In ieder geval zien we verschuivingen.

Arjen Dijkstra
Wadden-unit, KRUKEL

Route onder Schier

Donderdag 16 juli 2015 zijn we naar Schier gevaren met het plan naast de haven te ankeren. In Lauwersoog hoorden we van onze buren die toen net terug waren, dat het daar een goeie ankerplek is. Route: bij de laatste bocht naar BB in de Reegeul niet naar bakboord maar daar rechtdoor varen.

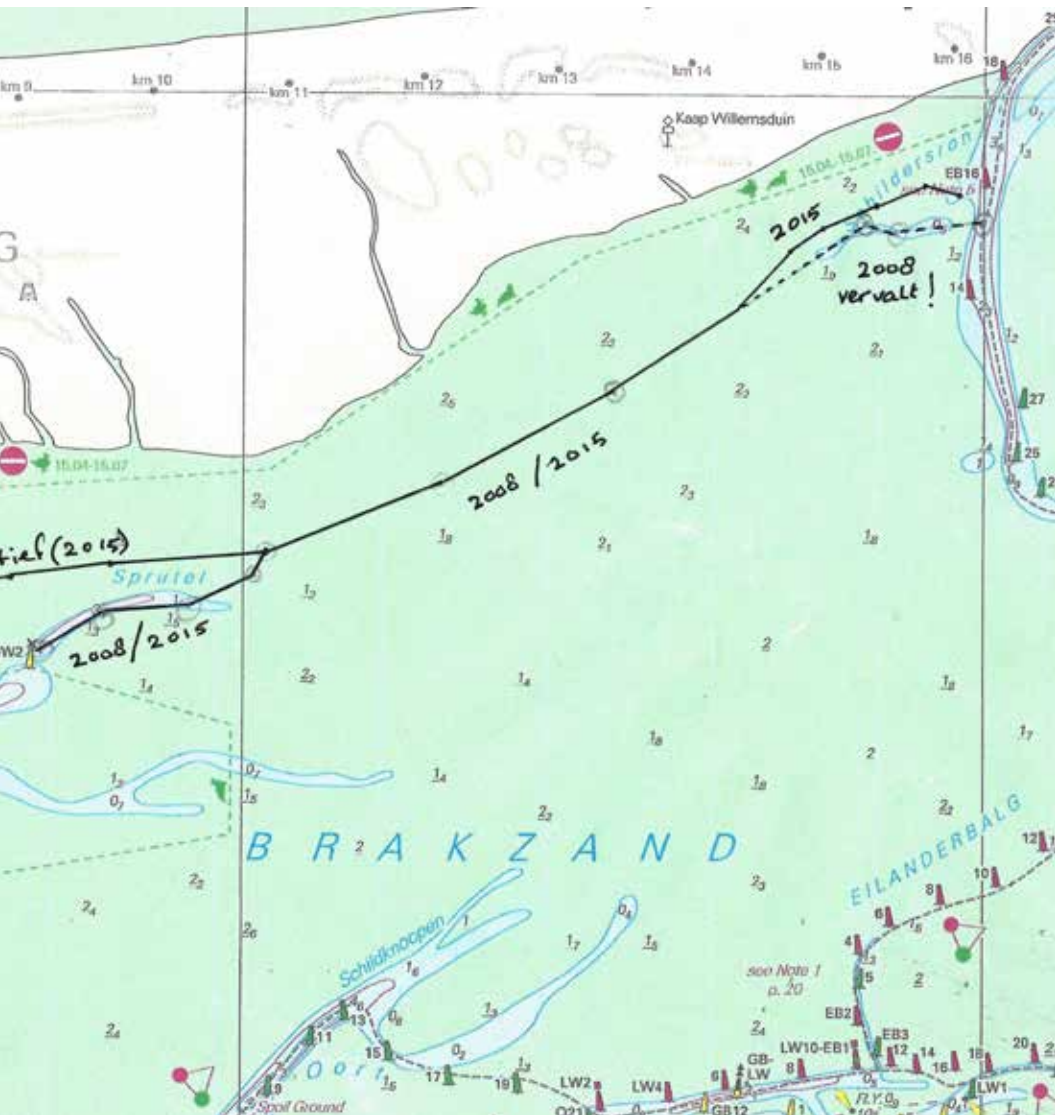
Dicht bij de geul is het erg slikkig hogerop word het steeds harder, dichtbij de haven is het ook erg zacht. Goed opletten dus, wij hebben goede ervaring om bij het zoeken naar een ankerplek met een bamboestok (bonenstaak 85ct) de bodemgesteldheid en het bodemprofiel in te schatten. Er is hier goed aan de wal te komen, echter niet met schone voeten.

Naar aanleiding van een ontmoeting die wij hier hadden met Menno en Sylvia (WL 155) hebben we aan de hand van de coördinaten van Hans Fix (augustus 2008) die ik van Sylvia mocht overnemen een tocht naar de Eilanderbalg gemaakt. Voor zover we hebben kunnen vaststellen, kloppen die van West naar Oost goed tot aan het wantij. Uit nieuwsgierigheid zijn we hier gaan ankeren, (N53028.930 E006017.472) om bij laag water de omgeving te kunnen bekijken.

Als het water weg is liggen we op een mooie zandplaat en zien we een grote vlakke om ons heen. Ongeveer 500 meter ten zuiden van onze ankerplek ligt een geultje, dit ziet er uit als de Reegeul naar Schier ongeveer 50 tot 75 cm diep. We kunnen er echter niet bij komen want de rand is zo slikkig dat we hier niet vooruit komen. Zuidelijk van het geultje lijkt het allemaal ook erg slikkig. Voor zover ik heb kunnen zien zitten er hier geen verassingen in de hoogtes, tegelijk met water om onze boot staat alles richting het zuiden ook al weer onder water. Dat geeft veel mogelijkheden voor opkruisen bij tegenwind.

De volgende dag vervolgen we de route weer langs de coördinaten van Hans Fix. Onderweg zien we onze dieptemeter nogal sprongen maken van 70cm naar 2m. Dit doet ons vermoeden dat één en ander nogal veranderd is.

Zo bereiken we de Eilanderbalg. Hier varen we halftij vast op de noordoever. Bij laag water zien we dat we net ten noorden van de kleiplaat op het zand staan. Vanwege de steile oever is over-tijden hier lastig, een mooiere plek om te ankeren is net in de ingang van de geul. Varen vanaf boei EB14 recht op het bakken Willemsduin aan, hier ligt een mooie vlakke plaat vanwaar zo over de zandbank de duinen in gelopen kan worden. Door de kwelder en de duinen is de Noordzee-kant binnen een uurtje te bereiken.

Bij laagwater zien we dat de ingang van de geul hier in tweeën is gesplitst, omdat we nog wat tijd hebben hier rond te zwerven vatten we het plan op om die in kaart te brengen door zigzaggend de route terug te varen en de diepste punten te markeren in de plotter.

Zo komen we van wantij
N53028.8116 E006017.4645
tot de volgende route punten van west naar oost:

53° 28'496 N 006°16'689 E
53° 28'656 N 006°17'101 E
53° 28'751 N 006°17'324 E
53° 28'871 N 006°17'588 E
53° 28'950 N 006°17'925 E
53° 29'180 N 006°18'321 E
53° 29'358 N 006°18'715 E

53° 29'420 N 006°18'827 E
53° 29'553 N 006°19'052 E
53° 29'611 N 006°19'599 E
53° 29'596 N 006°19'812 E

vanaf hier aansturen op de EB16.

Het laatste stuk ligt wat noordelijker dan de eerder aangegeven route en ligt ook duidelijk wat noordelijker dan een inham die op mijn plotter is ingetekend.

Het is een mooie route en volgens mij een goed alternatief voor wie van Schier naar het oosten wil. Wat betreft de diepte: wie op Schier naast de haven kan komen kan hier ook langs. Zolang de route niet beprijkt is zal het lastig zijn om precies in de geul te blijven. Dit hoeft geen probleem te zijn want met hoog water is er een breed bevaarbaar water zonder verrassende banken.

Auke Rienstra,
vanaf de "Romsicht"

Foto: Auke Rienstra

Foto: Evert Jan de Kluizenaar

Waterlezend onder Schier door

Het staat al een paar jaar op mijn verlanglijstje van “spannende routes”: vanaf de oostpunt van Schier (Schildersron) vlak onder het eiland door naar de jachthaven van Schiermonnikoog. Op de Wadvaarders-website staat, dat er een geul is met een minimale diepte van 20 cm bij NAP.

Hans Fix heeft die in 2008 gevaren en zijn waypoints op de site gezet. Zijn schip steekt niet zo diep, die van ons 85 cm (Wanderer 34, met midzwaard). Twee jaar geleden hebben we het al eens geprobeerd maar opgegeven omdat we geen tijd genoeg hadden (of omdat we het te spannend vonden?). Nu hebben we ruim de tijd, het gaat naar springtij toe, geen verlaging te verwachten, dus in enkele hoogwaters moet het toch lukken.

En om met de conclusie te beginnen: ja, het is gelukt. De route van Hans is deels nog geldig, deels heb ik een andere route gevolgd. Maar het venijn zit dit keer niet in de staart, maar in het begin. Het water bij de Schildersron is zeer beweeg-

lijk, een onrustig gebied waar de geulen en platen steeds veranderen. Om die reden heb ik geen waypoints vastgelegd, volgend jaar is het toch weer anders. In algemeenheid sluit ik mij aan bij de bevindingen van Auke Rienstra, namelijk dat de Schildersron zich behoorlijk naar het Noorden heeft verlegd. Vanaf een punt ten westen van de Schildersron wordt het geulenpatroon stabiel en konden we de punten van Hans uit 2008 volgen (zie de kaart).

Veel belangrijker dan de juiste waypoints was het, dat we het water konden “lezen”. Er was niet veel wind, zo’n 1 à 2 Beaufort (minder dan 10 knopen wind). Het water kabbelde wat, maar op de plekken waar er wat meer stroming in het water zat, trok het oppervlak glad. Daar was het dieper dan in de directe omgeving ervan, soms scheelde het maar 1 of 2 dm, maar dat kan wel het verschil maken. Op deze manier “water-lezend” vervolgden we onze route. Die kwam aanvankelijk heel aardig overeen met de waypoints uit 2008. Maar we kregen steeds meer vertrouwen in het vlakke water. Als we moesten kiezen tussen Hans’ volgende waypoint of een geul met vlak water, dan deden we steeds vaker dat laatste. En met succes.

Ruim voor het punt waar we (Hans volgend) naar

De minimale diepte die wij vonden was 20 cm bij NAP, hetzelfde als Hans in 2008. De waterstand tijdens onze tocht was tussen de 75 en 90 cm boven NAP. Je hebt dus geen extreem hoog water nodig om deze prachtige tocht te kunnen maken. Want prachtig en spannend, dat was het. Vlak onder het eiland langs, je ziet de duinen, je ruikt het eiland en je leest het water.

Over "water lezen" nog het volgende. Onder Schier hadden we het geluk dat er weinig wind stond. Door een beetje stroming trok het water vlak in de diepere gedeelten en daardoor wisten we waar we de geul moesten zoeken. Maar op een heel ander traject moesten we de geul juist zoeken op de plaats waar het water het heftigst bewoog: bij stevige wind-tegen-stroom is de diepte juist daar waar het water het meest in beweging is. Precies andersom dan onder Schier, dus.

Julie-Anne en Maarten Snel
"Gulliver"

het zuiden wilden gaan, naar het geultje van de Sprutel, hadden we zoveel vertrouwen gekregen in onze methode van water-lezen, dat we de geul van Hans lieten voor wat die was. We trokken ons eigen plan en maakten een nieuwe route. Die kwam uit boven de Sprutel (terwijl die van Hans daar juist naar toe en doorheen ging). Wij voeren in een redelijk rechte lijn naar de Grootte Siege, waar de veerboot door heen vaart. Gelukt!! In één hoog water.

De waypoints van dit laatste stuk:

53° 28'163 N	06° 14'199 E
53° 28'084 N	06° 14'083 E
53° 27'982 N	06° 13'423 E
53° 27'944 N	06° 12'601 E
53° 27'893 N	06° 12'452 E
53° 27'850 N	06° 11'806 E

En zo kwamen wij in de Grootte Siege.

Naar aanleiding van bovenstaande beschrijving vraagt de Berichten-redactie aan onze lezers om met ervaringen te komen over "het lezen van het water". Wat zijn jullie ervaringen? Deel ze met ons.

Laatste gedicht

De laatste bladzijde van onze Berichten wordt al sinds nummer 72 gevuld met een gedicht over de Waddenzee. Na 25 nummers vindt de redactie, dat het moment gekomen is om aan deze traditie een einde te maken. In dit nummer staat daarom als afsluiting een laatste wadden-gedicht.

Wie anders kan deze serie beter besluiten dan de in maart 2013 overleden dichter Tsjebbe Hettinga. Omdat dit ook een eerbetoon is aan deze Friese dichter heeft de redactie besloten om van zijn gedicht "Skipsjournaal/Scheepsjournaal" de eerste acht regels zowel in het Fries als in het Nederlands te plaatsen.

De redactie

Foto: Ciska van Geer

It Skipssjoernal

*En hoenear 't mei de see it blauwe ljocht
ier ûnder skiere seefûgels oanspielt op
it eilân syn sprakeleaze kusten,
Slacht it de griene eagen op en makket
Him ree foar de odyssee van 'e dei,
Dy 't hannen en fuotten krijt yn 'e haven,
Dêr 't, sûnder seemeerming, de float ynrint,
Wietglânzjend silver yn netten en eagen.*

En wanneer met de zee het blauwe licht
Vroeg onder de grijze zeevogels aanspoelt
Op de sprakeloze kusten, opent
Het eiland zijn groene ogen en maakt zich
Op voor de odyssee van de dag, steekt
De handen uit de mouwen in de haven
De vloot loopt binnen zonder zeemeermin,
Het zilver glanst in netten en ogen.

Tsjebbe Hettinga

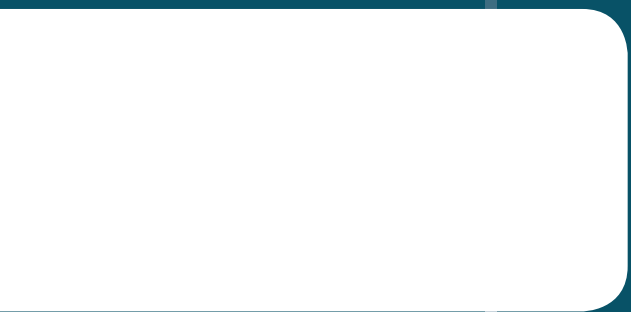

WADVAARDERS

POSTBUS 61139

9702 HC GRONINGEN

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

